

teče v potokih žlahtna kri. Kako bi mogli popisati vse slavne čine poedinih junakov obeh strank; povedati, kako se je prelomil marsikateri meč, ki je bil že ves oblit s krvjo, kako se je odvzela marsikatera zastava sovražniku, kako so jemali umirajoči junaki slovo od svojih tovarišev, — ne bi bilo povesti ne konca ne kraja.

(Konec prih.)

38. Osel in lisica.

Stric osel je služil mlinarja in mu nosil dan za dnem žito v mlin, moko pa v mesto. Ta enolična služba se je zdela sivcu pretežka. Mislil si je namreč: „To je vendar prehudo! Drugi jedó kruh, jaz pa, dasi nosim žito in moko, moram otepati le slamo. To ni prav, tako ne more dalje!“ Sklene torej, da zapusti mlinarja ter si poišče drugo službo. In kakor sklene, tako tudi stori.

Udinja se pri nekem kramarju, meneč, da se mu kaj zboljša. Ali kramar mu naloži raznolike šare ter ga končno še sam zajezdi in goni z bičem, da bi prepozno ne prišla na semenj. Toda bore osel koraka pod obilo težo le počasi in res prideta s kramarjem malo prepozno na trg. To pa moža tako razjari, da neusmiljeno premleti ubozega osliča z okovano gorjačo, in ga priveže k stebru ter ga pusti ves dan brez jedi in pijače. Oh, ubogi osliček, koliko je pretrpel! In vrhu vsega je bil še tako nerodno privezan, da ni mogel ni leči, niti se kako odpočiti.

V tej revi in stiski se domisli brižni osel svojega prejšnjega gospodarja ter se kesá, da ga je zapustil. Ker se mu je pa pri kramarju godilo čimdalje huje, ga nekega dne skrivaj zapusti ter gre prosit mlinarja, naj bi ga zopet sprejel v službo. Ali ta ga noče.

Odide torej h krznarju služiti. Temu pomaga nositi kože. Ali krznar je bil sirov mož in trdega srca. Ob vsakem koraku je vpil nad oslom ter ga pretepaval po golih rebrih, da se je revež tresel kakor šiba na vodi. To grozovito, nečloveško ravnanje krznarjevo osla neizmerno užali. Ko pride neki večer ves pretepen in na pol mrtev domov, jame glasno pa milo rigati in debele solze se mu usujejo iz oči.

Njegov jok in stok zasliši strina lisica. Radovedna priteče pogledat, kaj to pomenja. Zagleda osla in ga začudeno pokara: „Kaj pa ti je, stričko, da tako milo javkaš?“ Pa osel ne more v velikih bolečinah niti odgovoriti. Zvita lisica, ne bodi lena, zgrabi v kotu škopnik slame ter mu ga podá rekoč: „Vzemi, vzemi, stričko, ta-le škopnik, obriši se in povej mi, kje te boli.“

Nekoliko potolažen vzame osel škopnik ter si obriše solze. Potem pa lisici potoži rekoč: „Ni uda zdravege na mojem telesu. Krznar me huje pretepava ter reži nad menoj: „Grdi muš, grdi muš, punf!“ Krči se mi srce, ko premišlujem svojo grozno revo, pa mi ni jasno, kaj krznar pravzaprav namerava, da me tako neusmiljeno mlati in klesti.“

Premetena lisica se mu nasmeje in dé: „Res, hudoben je tvoj gospodar! Zdi se, da te misli trpinčiti tako dolgo, dokler ne pogineš, potem pa te odere, kožo ustroji in jo proda za bobne.“

Ko osel zasliši trpke besede lisičine, obupa popolnoma, zavali se po tleh, brca z nogami in strahovito zariga.

Lisica pa se mu porogljivo posmehne in reče: „No, zdaj pa res vidim, da si pravi pravcati osel, ko še tega ne veš, da mora trpeti, kdor služi — in naj služi kjerkoli.“

Prired. Jos. Belič.

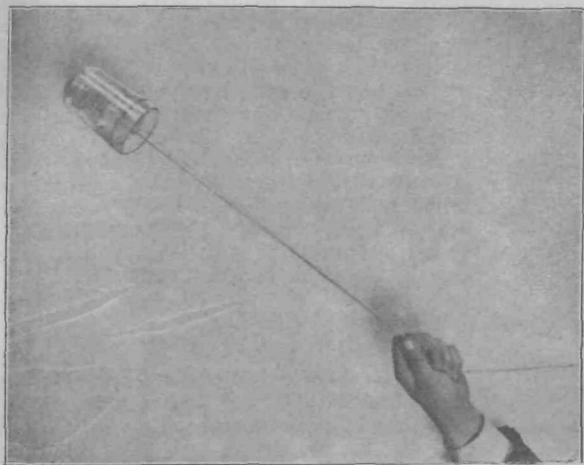

Listje in cvetje.

Koristna zabava.

(IV. Naokrožno gibanje, sredobežnost, sredotežnost.)

Priveži kozarec (slika št. 22) prav trdno na dosti močno vrstico, naliž vanj vode in ga zavrti s koncem vrvice v krogu. Opazil boš, da se voda ne bo izlila, ampak da bo v vseh legah kozarca ostala mirno v njem, tudi takrat, ko bo došel kozarec v krogu najvišje. — Najbrže si tudi že videl cerkvenika ali pa ministranta, kako je vrtil oglje v kotličku za kadilnico, da je jelo žareti, in oglje ni padlo iz kotlička. Priprosto poizkus je to, a vendar te

Štev. 22.

nauči preimenitnih naravnih sil, ki jih je položil Stvarnik v stvarstvo. Lahko tudi privežeš kamen na nit ter ga vrliš v krogu okrog središča, ki je v tvoji roki. Čutil boš, da je pri tem vrtenju nit bolj ali manj napeta in sicer takrat bolj napeta, če je kamen težji ali če ga hitreje vrliš. Ta napetost lahko tako naraste, da se ti nit pretrga, in kamen bo odletel z vso silo v smeri dotičnice (tangente) onega kroga, v katerem se je vrtil. Isto bi se tudi zgodilo, ako nit izpustiš iz roke. Kaj pomeni ta napetost niti, in da kamen odleti, če se nit pretrga ali če jo izpustimo?

V krogu gibajoča se telesa silijo na to, da bi se vedno bolj oddaljila od krogevega središča,

zato čutiš, da se ti hoče kamen iztrgati iz rok. To silo imenujemo *sredobežnost* ali *sredobežno silo*. Ta sila je tudi pri poizkusu s kozarcem, ki je z vodo napolnjen, vzrok, da se voda ne izlije, ker beži od središča. Pa ostanimo pri poizkusu s kamenom.